

سال اوّل

ضمیمہ قرآن و تعلیمات دینی (۱)

ویژہ اهل سنت

فعالیت تکمیل درس یازدهم : صفحه ۱۱۱ کتاب دین و زندگی (۱) — مربوط به فقه

شافعی

برای اقامه نماز دو دسته اعمال انجام می‌گیرد : ارکان و مستحبات.
مستحبات نماز نیز دو دسته هستند : ابعاض و هیأت

مستحبات		ارکان (واجبات)	
هیأت : اعمالی هستند که ترک آنها	ابعاض : اعمالی هستند که ترک آنها	ارکان : اعمالی هستند که ترک آنها	
..... ۱- ۱- ۸- ۱-
..... ۲- ۲- ۹- ۲-
..... ۳- ۳- ۱۰- ۳-
..... ۴- ۴- ۱۱- ۴-
..... ۵- ۵- ۱۲- ۵-
	 ۱۳- ۶-
		 ۷-

فعالیت تکمیل درس یازدهم : صفحه ۱۱۱ کتاب دین و زندگی (۱) – مربوط به فقه

حنفی

دانش‌آموز عزیز با استفاده از منابعی که معلم معرفی می‌کند و یا خود می‌دانید جدول زیر را تکمیل کنید.

برای اقامه نماز سه دسته اعمال انجام می‌گیرد : فرایض، واجبات، سنن					
فرایض :		واجبات :		سنن :	
اعمالی هستند که ترک آنها حرام و موجب ابطال نماز می‌شوند.		عبارتند از اعمالی که ترک عمدی آنها موجب اعاده عبادت (صلوة) و ترک آن سهواً موجب سجده سهو است.		عبارت است از اعمالی که رسول اکرم (ص) بر انجام آنها مواظبت نموده و رعایت آنها موجب تکمیل عبادت است.	
۱	نیت	۱	قرائت سوره فاتحه	۱	بلند کردن دست در گفتن تکبیر تحریمه
۲	قیام	۲	ختم سوره	۲	دست گرفتن
۳	مطلق قرائت	۳	تعديل ارکان	۳	ذکر اوراد رکوع و سجده و ...
۴	رکوع	۴	قنوت	۴	آمین گفتن
۵	۵	۵
۶	۶	۶
۷	۷	۷
۸	۸	۸
۹	۹	۹
۱۰	۱۰	۱۰
۱۱	۱۱	۱۱
۱۲	۱۲	۱۲
۱۳	۱۳	۱۳

فعالیت تکمیل احکام درس سیزدهم : صفحات ۱۴۳ و ۱۴۴ و ۱۴۵ کتاب دین و زندگی (۱)

تکمیل احکام

الف) در سال‌های قبل آموخته‌ایم که برای انجام نماز لازم است بدن و لباس ما پاک باشد و در صورتی که به یکی از نجاسات آلوده شد، باید قبل از نماز ظاهر گردد. بنابراین لازم است که هر مسلمانی نجاسات را بشناسد و راه پاک کردن اشیای نجس را بداند. توجه کنید که :

نجاسات یعنی ناپاکی، و نجس یعنی ناپاک، در فقه اسلامی نجس یعنی چیزی که مانع صحت و درستی نماز است. به طوری که اگر نجاسات با بدن یا لباس نمازگزار یا محلی که در آن نماز به جا می‌آورد، تماس داشته باشد، آن نماز صحیح نیست.

برخی از نجاسات عبارتند از :

- ۱- تمامی مشروبات و مایعات مستی‌آور.
- ۲- سگ و خوک
- ۳- مردار، یعنی هر حیوانی که بدون ذبح شرعی مرده باشد. در نجس بودن مردار فرقی بین حیوانات حلال گوشت و حرام گوشت نیست. البته مرده انسان همانند زنده‌اش پاک است و ماهی مرده نیز نجس نیست.
- ۴- ادرار و مدفوع انسان و حیوان
- ۵- هر بخش از بدن حیوان که در حال حیاتش از وی جدا شود نجس است (البته مو و چشم حیواناتی که حلال گوشت هستند، از این مورد استثناء شده‌اند و نجس نیستند) ضمناً جزء جدا شده از انسان و ماهی نجس نیست.
- ۶- شیر حیواناتی که حلال گوشت نیستند، مانند الاغ و غیره. (باید دانست که شیر انسان نجس نیست.)

تذکر : برای دانستن بقیه احکام نجاسات و تقسیمات آن و همچنین کیفیت تطهیر چیزهای نجس به کتب فقهی مراجعه کنید.

ب) علاوه بر پاک بودن بدن و لباس، باید برای به‌جا آوردن نماز، وضو بگیریم و در صورت نیاز به غسل، غسل کنیم.

آنچه که واجب است برای وضو گرفتن انجام دهیم، عبارت است از:

۱- نیت: (پیش از شستن صورت قصد می‌کنیم وضو بگیریم) چون وضو عبادت است و عبادت با نیت از عادت و عمل عادی جدا می‌شود. البته نیت در فقه حنفی برای صحت وضو لازم نیست. برای صحت تیمم لازم است. البته در وضو اگر نیت نکنیم فرض وضو انجام می‌گیرد و وضو مفتاح و کلید نماز قرار می‌گیرد ولی ثواب ندارد.

۲- شستن تمامی صورت: از جایی که موی سر عادتاً می‌روید تا آخر چانه (طولاً) و فاصله بین نرمی گوش تا گوش (عرضاً)

..... ۳-

..... ۴-

..... ۵-

..... ۶-

تذکر: برای وضو، سنت‌هایی نیز وجود دارد که هر چند عمل به آنها واجب نیست اما انجام آنها موجب تقرب بیشتر و کسب ثواب افزون‌تر می‌شود، چند مورد از آنها را در اینجا ذکر می‌کنیم.^۱

۱- گفتن بسم‌الله الرحمن الرحیم در اول آن.

۲- مسواک زدن.

۳- شستن هر دو دست تا مچ.

..... ۴-

..... ۵-

غسل هم یکی از شروط نماز است و شایسته نیست که مسلمان به صورت عمدی برای مدتی بیشتر از فاصله بین دو نماز، بدون غسل بماند. در غسل کردن دو چیز واجب است:

۱- امام نووی در کتاب منهاج الطالبین سنت‌های وضو را ۱۸ مورد ذکر کرده است. مراجعه کنید به کتاب راه دین جلد اول صفحات

۱- نیت

۲- رساندن آب به تمام بدن. (منظور بن و ته موها و تمام پوست بدن است.)

استفاده از دوش یا ریختن آب بر بدن با ظرف و یا فرورفتن در آب (به طوری که آب تمامی بدن را
تر کند) به امکانات و انتخاب فرد بستگی دارد و اصل رساندن آب به تمامی بدن است.

غسل هم سنت‌هایی دارد از جمله : ۱- گرفتن وضو قبل از غسل. ۲- گفتن بسم الله الرحمن

الرحیم. ۳- ۴-

سال دوم

ضمیمہ قرآن و تعلیمات دینی (۲)

ویژہ اہل سنت

کار و درآمد حلال

انسان‌هایی که در یک جامعه زندگی می‌کنند، با کار و تلاش و به کمک یکدیگر نیازهای مادی و معنوی خود را رفع می‌نمایند. برای اینکه هر کدام از ما بتوانیم در این همکاری عمومی مسئولیت خود را به درستی انجام دهیم، لازم است دربارهٔ سؤال‌های زیر فکر کنیم و پاسخ آنها را به دست آوریم و سپس برای آنها برنامه‌ریزی نماییم:

- ۱- آیا انسان می‌تواند از هر راهی کسب درآمد کند؟
- ۲- درآمدهای به دست آمده چگونه باید مورد استفاده قرار گیرد؟
- ۳- افراد جامعه نسبت به هزینه‌های عمومی و بهبود زندگی مستمندان چه وظیفه‌ای دارند؟

آیات شریفه زیر را به دقت و زیبا قرائت کنید.

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

..... إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ
..... لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسَاكِينِ
..... وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا
..... وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ
..... وَفِي الرِّقَابِ
..... وَالْغَارِمِينَ
..... وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ
..... وَابْنِ السَّبِيلِ
..... فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ
..... وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

توبه، ۶۰

..... وَاعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ
..... فَإِنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ
..... وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ
..... وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ

وَإِنِ السَّبِيلِ

.....

انفال، ۴۱

هُوَ أَنشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ
وَأَسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا ...

او شما را از زمین آفرید
و شما را به آبادانی آن واداشت

هود، ۶۱

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
اتَّقُوا اللَّهَ
وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا
إِنَّ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ
فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا
فَأَذْنُوا بِحَرْبٍ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ
وَإِنْ تُبْتَغُوا
فَلَكُمْ رُئُوسٌ أَمْوَالِكُمْ
لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ

ای کسانی که ایمان آورده‌اید
پروای خدا داشته باشید
و آنچه را از ربا باقی می‌ماند، رها کنید؛
اگر مؤمن هستید
پس اگر چنین نکنید
با خدا و رسولش اعلان جنگ دهید.
و اگر توبه کنید
سرمایه‌هایتان از آن خودتان
تا نه ظلم کنید و نه مورد ظلم واقع شوید.

بقره ۲۷۸ و ۲۷۹

به کمک عبارات زیر، ترجمه آیات را تکمیل کنید.

صَدَقَاتُ : جمع صَدَقَة، در این آیه به معنی زکات **إِنِ السَّبِيلِ** : در راه مانده
فَرِيضَةٌ : واجب **ذِي الْقُرْبَىٰ** : فقیران خویشاوند پیامبر
خُمْسٌ : یک پنجم **لَا تُظْلَمُونَ** : نه ستم بینید، به شما ظلم نمی‌شود
الْعَامِلِينَ عَلَيْهَا : گردآورندگان آنها **مَوْلَاةٍ قُلُوبُهُمْ** : متمایل شدن دل‌های (غیرمسلمانان)

کار، منشأ اصلی تولید ثروت

در بینش و تفکر اسلامی، کار خلاق و مولد، منشأ اصلی کسب مال و درآمد و کلید استفاده از منابع طبیعی و خدادادی است.^۱ منطق فطرت هم برای پدید آورنده یک شیء حق تصرف در آن را می‌پذیرد و او را مالک می‌شناسد. به همین جهت، مالک اصلی و حقیقی همه موجودات خداست. رسول خدا (ص) می‌فرماید:

هر کس به آباد کردن زمینی که بی‌استفاده است بپردازد و شخص دیگری در این کار بر او سبقت نگرفته باشد، آن زمین از آن او خواهد بود.^۲

بنابراین، کار، یا باید مولد و خلاق باشد و یا نتیجه مفیدی داشته باشد تا بتوان نام «کار» بر آن گذاشت. البته کار مولد و خلاق اختصاص به کار در کارخانه یا کشاورزی و پزشکی ندارد. تولید علم و پیشرفت در رشته‌های علمی از مهم‌ترین کارهاست. تجارت کالاها مفید و حلال و خدمات نیز از کارهای سودمند محسوب می‌شوند و لازم است که گروهی از مردم چنین شغل‌هایی داشته باشند. یکی از بدترین بلاها برای هر جامعه روی آوردن به کارهای کاذب و دوری از کار مفید و مولد است، امری که پیشوایان ما به صراحت آن را منع کرده‌اند.

در آیات ابتدای درس بیندیشید و پاسخ سؤال‌های زیر را به دست آورید.

سوره/ آیه	پیام	ردیف
.....	خداوند از انسان‌های روی زمین چه خواسته است؟	۱
.....	کسب درآمد از کدام راه حرام است؟	۲
.....	کسب درآمد از این راه مساوی با چه کاری است؟	۳
.....	اگر کسی بخواهد توبه کند و از این راه برگردد، باید چه کار کند؟	۴

۱- اقتصاد اسلامی، شهید دکتر بهشتی، صص ۱۹ و ۲۰

۲- وسائل الشیعه، ج ۱۷، ص ۳۲۶

ربا، کاذب‌ترین کارها

چرا قرآن کریم با چنین شدت و سختی با کسب درآمد از طریق ربا مبارزه کرده است؟ علت آن را بررسی می‌کنیم:

پول وسیله‌ای برای مبادله کالا است. اگر این پول، خودش مستقلاً مورد معامله قرار گیرد، بدون اینکه فایده‌ای در کار باشد، ربا پیش می‌آید. برخی اشخاص مقداری پول را نزد خود انباشته می‌کنند و آن را به کسانی که نیاز دارند، قرض می‌دهند و بدون اینکه کاری انجام دهند یا در کار آنها شریک شوند و خطر احتمالی را بپذیرند، با وام‌گیرنده شرط می‌کنند که پول بیشتری بازگرداند. این عمل سبب می‌شود کسانی بدون فعالیت و کار به ثروت‌های زیادی برسند و پول که باید در جامعه گردش داشته باشد، در دست عده‌ای خاص متمرکز شود. گروهی هم که ناچار می‌شوند از چنین کسانی پول بگیرند، روز به روز فقیرتر می‌گردند؛ زیرا اینان ناچارند علاوه بر پولی که قرض گرفته‌اند، درصد زیادی نیز که قرض‌دهنده درخواست کرده،پردازند. ادامه این کار سبب می‌شود که نیازمندان جامعه نیازمندتر و رباخواران حریص‌تر و ثروتمندتر شوند و طبقه‌ای استثمارگر در جامعه پدید آید. امروزه، سرمایه‌داران بزرگ جهان وام‌هایی با بهره‌های سنگین به کشورهای فقیر و نیازمند می‌دهند و چون آن کشورها توان پرداخت پیدا نمی‌کنند، ناچار می‌شوند معادن و ثروت‌های طبیعی خود را در اختیار آن سرمایه‌داران قرار دهند. به همین سبب جهان به دو قطب غنی و فقیر، ثروتمند و گرسنه، مسلط و زیر سلطه تقسیم شده است.

در عصر رسول خدا (ص) مردم عربستان به «ربا» آلوده بودند؛ تا اینکه از جانب خداوند دستور آمد این عمل را ترک کنند و به جنگ با خدا و رسول او (ص) نپردازند.

مشارکت کار و سرمایه

اکنون این سؤال پیش می‌آید که اگر کسی پول و ثروتی داشت، چگونه از ثروت خود درآمدی کسب کند؟

در پاسخ می‌گوییم: در هر فعالیت اقتصادی، دو عامل دخالت دارد: سرمایه و کار. با سرمایه و کار نوعی مشارکت اقتصادی به وجود می‌آید و سود یا زیان آن، بنابر توافق قبلی، میان صاحب سرمایه و انجام‌دهنده کار تقسیم می‌شود.

برنامه اسلام در مورد ثروت و سرمایه، به کار گرفتن آن در تولید و سازندگی و توسعه و رفع فاصله طبقاتی و فقر است. آنان که ثروت اندوخته دارند، شایسته است آن را در بستر تولید و حیات اقتصادی به کار گیرند یا با کسانی که نیازمند سرمایه‌اند، شریک شوند، یا به صورت قرض‌الحسنه به نیازمندان

بدهند تا بتوانند به کار و تولید بپردازند.

سرمایه باید مانند خون در رگ‌های اقتصادی جامعه جریان داشته باشد و با گردش خود حیات جامعه را تأمین کند و عدالت اقتصادی را ممکن سازد.

وقتی سرمایه افراد با کار مهندسان، کشاورزان، کارگران، محققان، معلمان و استادان همراه شود، چرخ تولید به راه می افتد و ثروتی که از این راه به دست می آید باید براساس توافق قبلی و به عدالت میان صاحبان سرمایه و کار تقسیم شود. یکی از راه‌های برقراری عدالت، توزیع عادلانه سود حاصل از فعالیت اقتصادی میان دارندگان کار و سرمایه است. سودی که از این راه به صاحب سرمایه می رسد، نه تنها حلال و پاک است بلکه اگر با نیت الهی باشد، اجر و ثواب اخروی هم خواهد داشت.

بانکداری

در نظام اسلامی، بانک کانون مشارکت کار و سرمایه است. صاحبان پول و سرمایه، ثروت خود را بدان‌جا می سپارند تا در یک فعالیت اقتصادی مانند راه‌اندازی کارخانه، بناکردن ساختمان، آبادکردن زمین کشاورزی و تأسیس مراکز علمی و پژوهشی به کار گرفته شود و سود حاصل میان بانک، صاحب سرمایه و صاحب فعالیت تقسیم می شود. همچنین بانک به عنوان صاحب سرمایه با افراد جامعه وارد مشارکت می شود و سرمایه خود را طی قراردادی در اختیار افراد متقاضی می گذارد و با آنان در کار مشخصی مشارکت می کند. سرمایه بانک و کار افراد دست به دست هم می دهد و فعالیت اقتصادی شکل می گیرد. بانک سهم خود را به صورت ماهانه دریافت می کند تا وام گیرنده توان پرداخت آن را داشته باشد.

بنابراین، بانکداری در نظام اسلامی راهی برای مشارکت کار و سرمایه است. آنچه اهمیت دارد این است که بانک‌ها سود حاصل از مشارکت خود را عادلانه تعیین کنند تا افراد جامعه توانایی همکاری سازنده با بانک را داشته باشند. روشن است اگر بانک‌ها بخش بیشتری از سود به دست آمده را بردارند، روش عادلانه‌ای را پیش نگرفته‌اند.

قانون بانکداری که در مجلس شورای اسلامی تصویب شده و مبنای عمل بانک‌هاست، براساس مشارکت سرمایه و کار استوار است و از این جهت با مقررات مالی اسلام مطابقت دارد.

تأمین نیازهای عمومی

مسئله قابل طرح در اینجا این است که: جامعه اسلامی هزینه‌های گوناگونی دارد که باید تأمین شود. این هزینه‌ها دو نوعند: هزینه‌های ناشی از خلأها و شکاف‌های موجود در جامعه و دیگری هزینه‌های برآمده

از زندگی اجتماعی و شهری. آیا اسلام برای این قبیل هزینه‌ها راه‌هایی را پیش‌بینی کرده است؟
پاسخ این است که نیازهای جامعه از دو راه تأمین می‌شود:

الف) انفاق

هزینه‌های ناشی از خلأها و شکاف‌های موجود در جامعه و کارهای عام‌المنفعه مانند هزینه‌های مربوط به تأمین زندگی نیازمندان، مساکین، انسان‌های از کار افتاده، خانواده‌های بی‌سرپرست، تحصیل‌طلبان، دانش‌آموزان و دانشجویانی که از تمکّن کافی برخوردار نیستند، افراد مقروضی که توان پرداخت قرض خود را ندارند و نیز ساختن مساجد و کتابخانه‌ها، ایجاد مؤسسات فرهنگی و تربیتی و تولید فیلم‌ها و نرم‌افزارهای آموزشی به منظور تربیت انسان‌های دیندار از راه انفاق است. افرادی که از نعمت سلامتی و تمکّن مالی برخوردارند، بخشی از اموال و سرمایه خود را به شکرانه سلامتی و رفاه شخصی در راه خدا صرف امور خیریه و عام‌المنفعه می‌کنند.

با تفکر در آیات ابتدای درس، پیام‌های زیر را تکمیل کنید تا به پاسخ سؤال بالا برسید.

ردیف	پیام	سوره/ آیه
۱	یکی از راه‌های تأمین هزینه‌های عام‌المنفعه، می‌باشند.
۲	درآمد به دست آمده از این راه برای،، و مصرف شود.
۳	راه دیگر تأمین هزینه‌های جامعه، می‌باشد.
۴ است که پس از مصرف هزینه‌های معمول زندگی، اضافه آمده و باقی مانده است.

همکاری و مشارکت در امور خیریه و تأمین هزینه‌های آن را بررسی کنید و
به دو سؤال زیر پاسخ دهید:

۱- این مشارکت چه تأثیری بر انسان کمک‌کننده دارد؟

۲- این مشارکت چه تأثیری بر فرهنگ عمومی جامعه می‌گذارد؟

.....
.....
.....

انفاق بر دو نوع است : واجب و مستحب.

انفاق واجب نیز به دو صورت «زکات» و «خمس» انجام می‌گیرد.

۱- **زکات** : زکات در لغت به معنای پاکیزگی و رشد و نمو است و در اصطلاح شرعی به معنای

دادن مقدار معینی از مال خود به کسانی است که خداوند معین کرده است.

هشت گروه مستحق دریافت زکات هستند :

۱- **فقر** : کسانی که درآمدشان کفاف نیازمندی‌هایشان را نمی‌دهد و از این رو سزاوار کمک

می‌باشند.

۲- **مساکین** : کسانی که نتوانند معاش خود را تأمین کنند و یا امکان آن را نداشته باشند، پس

کودکان، افراد زمین‌گیر، پیران ناتوان، بیکاران و معلولین جزو مساکین هستند.

۳- **عاملین زکات** : کسانی که زکات را جمع‌آوری می‌کنند و به حساب و کتاب امور زکات

رسیدگی می‌کنند.

۴- تازه مسلمانان (مطابق فقه حنفی تازه مسلمانان در صورتی مستحق زکات هستند که نیازمند

باشند ولی در فقه شافعی محتاج و نیازمند بودن شرط نیست).

۵- برده‌ای که می‌خواهد آزاد شود.

۶- بدهکاران و ورشکستگان که قادر به پرداخت بدهی خود نیستند.

۷- **ابن السبیل (در راه مانده)** : مسافری که مخارج برگشتن به وطن و شهر خود را ندارد.

۸- **فی سبیل الله (در راه خدا)** : که از نظر فقه شافعی شامل هزینه کردن جهت برگزاری جهاد

و حج است. ولی در فقه حنفی علاوه بر دو مورد مذکور، پرداخت مخارج طلاب علوم دینی نیز جزو

موارد فی سبیل الله است.

مواردی که زکات به آنها تعلق می‌گیرد عبارتند از :

۱- طلا و نقره و نقدینگی (مانند اسکناس و...) و به میزان ۲/۵ درصد در سال (البته بعدها اجماع

مقرر کرد که از کالاهای تجاری هم به میزان ۲/۵ درصد در سال زکات گرفته شود که این مسئله در مورد دریافت زکات از کارخانه‌هایی که کالاهای مختلف تولید می‌کنند نیز صدق می‌کند.)

۲- محصولات زراعی دیم به میزان ۱۰ درصد در سال

۳- محصولات زراعی آبی به میزان ۵ درصد در سال

۴- دام‌هایی که برای پرورش یا زراعت نگهداری می‌شوند مانند گاو، بز، گوسفند، شتر که میزان زکات آنها با هم تفاوت دارد.

۵- معادنی که ملک شخصی هستند به میزان ۲۰ درصد در سال

۶- سبزیجات (این مورد مختص به مذهب حنفی و مطابق رأی امام ابوحنیفه می‌باشد).

لازم به یادآوری است که :

۱- زکات فقط مالیات نیست، بلکه همچون نماز، یک عبادت است و لازم است که با نیت و

قصد تقرب انجام شود.

۲- زکات تنها به سود جامعه وضع نشده است، بلکه برای تکامل اخلاقی و تزکیه روحی شخص

زکات‌دهنده نیز لازم است.

۲- خمس : یکی دیگر از راه‌های تأمین هزینه‌های عمومی جامعه اسلامی، خمس است که به

یک پنجم غنائم به‌دست آمده از جنگ تعلق می‌گیرد. (البته در فقه حنفی علاوه بر غنائم، گنج^۱ و اموال عتیقه دفن شده (خمس رکاز) و همچنین معادن^۲ نیز مشمول این حکم می‌شوند.)

خمس غنائم برای مقاصد ذکر شده در آیه ۴۱ سوره انفال به مصرف می‌رسد (البته بنا بر نظر اکثر

اهل سنت، با وفات حضرت رسول (ص)، سهم ایشان حذف گردید.)

ب) مالیات

تشکیل جوامع کوچک و بزرگ، مانند روستاها، شهرها و کشورها هزینه‌هایی به دنبال دارد که

باید توسط افراد همان جامعه تأمین شود. امروزه یک شهر مانند خانه‌ای بزرگ است و همان‌گونه که

یک خانواده، هزینه‌های رفاهی خود در خانه را می‌پردازد، باید هزینه‌های رفاهی خود در شهر را نیز

۱- البته هنگامی که گنج، خمس تعلق می‌گیرد که آن گنج متعلق به دوران اسلامی نباشد، در غیر این صورت، یعنی اگر گنج به‌دست آمده،

به مسلمانان پیشین تعلق داشته باشد، جزو اموال لقطه (گم‌شده) محسوب می‌شود.

۲- در مورد مواد استخراج شده از معدن نیز، توجه به دو نکته لازم است : اول اینکه، این مواد باید قابلیت ذوب شدن داشته باشند؛

دوم اینکه، این مواد به‌صورت مایع باشند، بنابراین، به مواد غیرقابل مذاب (مانند برخی سنگ‌های تزئینی) و مایعات (مانند نفت و ...) خمس تعلق نمی‌گیرد.

پرداخت کند. پس تأمین هزینه‌های شهری برعهده همه شهروندان است. علاوه بر هزینه‌های یک شهر، هزینه‌هایی وجود دارد که مربوط به زندگی در یک کشور است. ساخت راه‌های میان شهرها و روستاها، محافظت از جنگل‌ها و محیط‌های طبیعی، ایجاد امنیت و مانند اینها هزینه‌هایی دارد که افراد کشور باید در تأمین آن مشارکت کنند. پرداخت مالیات برای تأمین این گونه هزینه‌هاست. مالیات پولی نیست که برای دیگران پرداخت می‌کنیم، بلکه بابت هزینه زندگی خود و خانواده خودمان در جامعه است؛ از این رو پرداخت کننده‌های مالیات نباید متنی بر کسی داشته باشند.

زکات و خمس با مالیات چه تفاوتی دارند؟ آیا می‌توان گفت که چون خمس و زکات می‌دهیم، نیازی به پرداخت مالیات نیست؟

.....

نظام اسلامی وظیفه دارد خمس، زکات و مالیات را با روش مناسب و با حفظ حرمت شخص پرداخت‌کننده، از او دریافت کند و هرکدام را در جای خاص خود هزینه نماید و در آبادانی و سازندگی کشور بکوشد. امام علی (ع) در نامه‌ای به مالک اشتر که از جانب ایشان حاکم مصر شده بود، چنین می‌نویسد:

برنامه مالیات را به گونه‌ای رسیدگی کن که به صلاح مالیات‌دهندگان باشد، زیرا بهبودی و صلاح دیگران در صلاح مالیات و مالیات‌دهندگان است، و کار دیگران سامان نیابد مگر آنکه کار مالیات‌دهندگان سامان پذیرد، چرا که همه مردم جیره‌خوار مالیات و مالیات‌دهندگان هستند. اما باید بیش از آنچه به جمع مالیات بیندیشی، در فکر آبادی زمین باشی، زیرا مالیات جز از طریق آباد کردن زمین به دست نیاید، و هرکس بدون آباد کردن زمین مالیات طلب کند، شهرها را ویران و بندگان را هلاک سازد، و حکومتش

بیشتر بدانیم

- ۱- فروختن مال غصبی باطل است و فروشنده باید پولی را که از خریدار گرفته به او برگرداند.
 - ۲- غش در معامله حرام است و فروشنده باید کالای خود را با همان مشخصاتی که برای خریدار بیان می‌کند، به او بفروشد.
 - ۳- کسب درآمد از راه قمار، ربا، رشوه، قاچاق، احتکار، همکاری با مراکز فساد، کلاه‌برداری، تولید و خرید و فروش مواد مخدر و مانند آن حرام است.
 - ۴- هر نوع بازی که به شرط برد و باخت و گرفتن مال از طرف بازنده باشد حرام است. مثلاً اگر در بازی فوتبال، برد و باخت در میان باشد حرام است و پول یا کالایی که از این طریق به دست می‌آید قابل استفاده نیست. البته در شرع مواردی از قبیل تیراندازی استثنا شده که برد و باخت در آنها اشکال ندارد.
 - ۵- اشتغال به غنا و موسیقی مطرب و شنیدن آن و معامله با آن و یاد دادن و یاد گرفتن آن حرام است و درآمد آن قابل استفاده نیست. غنا و موسیقی مطرب آن نوع آواز و موسیقی است که مناسب با مجالس عیش و عشرت و فساد است. گوش دادن به آوازی که غنا نباشد و نیز موسیقی غیر مطرب اشکال ندارد.
 - ۶- اگر انسان چیزی را غصب کند باید به صاحبش برگرداند و اگر آن چیز از بین برود، باید عوض آن را بدهد.
 - ۷- استفاده شخصی از اموال دولتی، برخلاف مقررات است و استفاده کننده ضامن برگرداندن آن می‌باشد و الا مرتکب گناه شده است.
- توجه: کسب درآمد از راه حرام و ارتزاق خود و خانواده از آن، آثار بسیار خطرناک در دنیا و آخرت دارد. انجام عباداتی مانند نماز با لباس و در مکانی که از راه حرام تهیه شده باطل است و مورد قبول نیست. تربیت و رشد اخلاقی فرزندی که از درآمد حرام تغذیه می‌کنند بسیار مشکل‌تر و سخت‌تر است؛ به خصوص که اگر این درآمد حرام از دسترنج فقرا، یتیمان و مردم محروم جامعه به دست آمده باشد.

۱- نهج البلاغه، نامه ۵۳؛ همچنین برای کسب آگاهی بیشتر در مورد خراج و نحوه گرفتن آن به نامه‌های ۵۱ و ۶۰ نیز مراجعه کنید.

پیامبر اکرم (ص) فرمود :

«کسی که باک نداشته باشد که مال خود را از کجا به دست آورد، خدا هم باک ندارد که او را از کجا وارد دوزخ کند.»^۱

و فرمود :

«هر کس مالی را از راه حرام به دست آورد، اگر آن را صدقه دهد، از او قبول نمی‌شود و اگر بعد از خود باقی گذارد، توشه راه جهنم او می‌شود.»^۲

گام هشتم

.....

- ۱- زندگی خود را به گونه‌ای سامان خواهیم داد که انسانی مفید و مؤثر برای جامعه باشیم و با کار و تلاش مداوم مسئولیت خود را نسبت به جامعه انجام دهیم.
- ۲- سعی می‌کنم بخشی از درآمد خود را در راه خدا و برای کمک به دیگران انفاق نمایم و اگر انفاق واجب برعهده‌ام بود، به موقع پرداخت کنم.
- ۳- با پرداخت مالیات سهم خود را در هزینه‌های عمومی می‌پردازم و از این راه به رفاه عمومی و رفاه خانواده خود کمک می‌کنم.

اندیشه و تحقیق

- ۱- با اینکه با پرداخت انفاق بخشی از مال انسان کم می‌شود، چرا خداوند همین کار را موجب افزایش ثروت می‌شمارد؟

۱- احیاء العلوم، غزالی، ج ۲، ص ۸۱

۲- کافی، کتاب تجارت، باب ۱، حدیث ۱

۲- آیات ۱۸ سوره حدید، ۱۲ سوره مائده و ۱۷ سوره تغابن را مطالعه کنید و

توضیح دهید :

(الف) چرا قرض بدون ربا را قرض الحسنه می‌نامند؟

(ب) چه نتایجی برای قرض الحسنه بیان شده است؟

۳- چه انگیزه‌ای سبب می‌شود برخی بتوانند به راحتی زکات، خمس و مالیات

خود را پردازند ولی برای برخی دیگر سخت باشد و از این وظیفه دینی سرباز بزنند؟

۴- نمونه‌هایی از کارهای کاذب را نام ببرید و تأثیر آن را بر اقتصاد جامعه توضیح

دهید.

احکام روزه درس شانزدهم : صفحه ۱۸۳ کتاب دین و زندگی ۲

احکام روزه

۱- تعریف روزه : روزه یکی از عبادت‌های مهم اسلامی است که مسلمانان به نیت تقرب به

خدا و اطاعت امر او از طلوع فجر تا غروب خورشید از کارهایی که روزه را باطل می‌کند (مفطرات)

خودداری (امساک) می‌کنند.

برای گرفتن روزه رمضان باید قبل از فجر (قبل از وقتی که هنگام ورود وقت نماز صبح است)

نیت کرد. در مذهب حنفی صحیح است که برای روزه ماه رمضان بعد از طلوع فجر نیز نیت کرد، (البته

تا نصف روز شرعی و روز شرعی یعنی از ابتدای برآمدن خورشید از صبح تا ابتدای غروب آن تا مغرب)؛

در مذهب شافعی نیت روزه رمضان باید قبل از وقت اذان شرعی صبح صورت گیرد. ولی در روزه سنت

می‌توان بعد از طلوع خورشید هم نیت کرد. (البته به شرطی که هیچ کدام از مفطرات روزه انجام نشده

باشد.) و برای هر روز از روزهای رمضان نیز نیت باید تکرار شود.

۲- باطل‌کننده‌های روزه : ده چیز روزه را باطل می‌کند که از آن جمله است : خوردن و

آشامیدن عمدی، مرتد شدن،^۱ قی کردن عمدی و بیهوش شدن در تمام روز.

۱- یعنی قطع پیوند با دین اسلام با اعتقاد، سخن یا عملی که نشان‌دهنده بریدگی از ایمان به اسلام است. اعتقاد مثل عدم باور به قیامت،

سخن مثل انکار اسلام و عمل مانند تخریب مسجد البته نه به قصد تعمیر بلکه به قصد مقابله با اسلام.

با مراجعه به کتب فقهی، عبارات زیر را تکمیل کنید :

۱	اگر روزه‌دار سهواً چیزی بخورد یا بیاشامد، روزه‌اش
۲	انسان نمی‌تواند به‌خاطر ضعف، روزه خود را بخورد ولی اگر ضعف به قدری است که معمولاً نمی‌شود تحمل کرد،
۳	هرکسی بیمار شود حق ولی بعداً باید
۴	روزه‌دار دود سیگار و تنباکو و قلیان و مانند آنها را به حلق خود برساند.
۵	اگر چیزی در لای دندان بماند و آب دهان روزه‌دار موجب بلع آن شود و روزه‌دار قصد بلع نداشته باشد روزه اما اگر عمداً بلع صورت گیرد

۳- برخی دیگر از احکام روزه

- ترک کردن روزه، برای بیمار مباح است. البته پس از بهبود یافتن باید آن را قضا کند.
- هرکسی عمداً روزه را ترک کند گناهکار است و باید به درگاه فرمانروای عالم توبه کند و برای ترک امر فریادرس جهان از او درخواست بخشش کند و تا پیش از رسیدن رمضان آینده، روزه‌اش را قضا کند و هم برای این تأخیر، برای هر روز یک فدیة بدهد (فدیة یک روز، یک مدّ غذا است و هر مدّ در حدود ۶۰۰ گرم است)^۱
- سنت است روزه‌دار، روزهای رمضان را با تلاوت قرآن و خوش‌اخلاقی نسبت به عموم و احسان و نیکوکاری در حق نیازمندان و استغفار به درگاه خدای غفار و ترک بدگویی و لہو و لعب، سپری کند و شب‌ها را با نماز تراویح پر خیرتر نماید و در دهه آخر رمضان قیام لیل و تهجد را (خصوصاً در شب‌های فرد) دریابد.
- روزه گرفتن در روزهای دوشنبه و پنجشنبه، روز عرفه (برای کسی که مشغول انجام حج نیست) و دو روز تاسوعا و عاشورای محرم، و ایام البیض (روزهای سیزده، چهارده و پانزدهم هر ماه قمری) و شش روز از شوال (که بهتر است بعد از عید فطر و متوالی باشد) سنت است.
- روزه گرفتن در دو روز عید رمضان و قربان و ایام التشریق (سه روز بعد از عید قربان) حرام

۱- الفقه المنهجي صفحه ۹۲.

است.

۴- احکام مربوط به شخص مسافر: کسی که به سفر می‌رود، اگر شرط‌های زیر را داشته باشد، مستحب است روزه نگیرد و نمازهایش را شکسته (قصر) کند:

۱- سفرش مباح باشد و برای معصیت به سفر نرفته باشد. البته در فقه حنفی تفاوتی میان سفر معصیت و سفر اطاعت درباره جواز قصر و فطر وجود ندارد. جواز قصر نماز و جواز فطر روزه به طور یکسان شامل حال هر دو تا می‌شود.

۲- مسیر سفرش طولانی باشد این مسافت^۱ در فقه شافعی حداقل ۸۳ کیلومتر و در فقه حنفی حداقل ۷۸ کیلومتر است.

باید توجه کرد برای مقیمی که روزه‌دار است و در اثنای همان روز سفر می‌کند، افطار کردن صحیح نیست مگر اینکه به خاطر سفر به مشقت بیفتد، به گونه‌ای که تحمل آن سختی معمولاً مشکل است در این صورت واجب است که روزه‌اش را افطار کند.^۲

۱- الفقه المنهجي صفحه ۸۰: این مسافت در اصطلاح فقها مسافت قصر، نامیده می‌شود.

۲- روزه گرفتن برای مسافری که مشقتی را به خاطر روزه در سفر تحمل نمی‌کند، صحیح و بلکه افضل است.